

## Тема 3.1. Дислалія та її класифікація.

План лекції:

1. Вступ до дислалії
2. Види дислалії
3. Форми дислалії
4. Класифікація за видами недоліків вимови
5. Рівні порушеної вимови
6. Прояви порушень звуковимови
7. Види порушень вимови
8. Ортодонтичні порушення як чинник дислалії

### 1. Вступ до дислалії

- **Дислалія** – це порушення звукової сторони мовлення при збереженні іннервації мовленнєвого апарату, яке найчастіше проявляється в дитячому віці.
- Неправильна вимова звуків у дітей до 5 років зазвичай вважається фізіологічною і може бути подолана спонтанно.
- Зниження слуху або несприятливе мовленнєве середовище може призводити до труднощів у формуванні звукової сторони мовлення.

### 2. Види дислалії

- Залежно від збереженості анатомічного складу мовленнєвого апарату, дислалію поділяють на два види:
  1. **Функціональна дислалія** – неправильна вимова звуків без анатомічних змін артикуляційного апарату.
  2. **Механічна дислалія** – неправильна вимова, пов'язана з вираженими особливостями будови артикуляційного апарату.

#### Причини функціональної дислалії:

- Фізична ослабленість через часті захворювання в період формування мовлення.
- Недостатній розвиток фонематичного слуху.
- Негативні соціальні або мовленнєві умови.
- Двомовність у сім'ї.

#### Причини механічної дислалії:

- Природжені дефекти будови артикуляційного апарату:
  - Недоліки будови щелепно-зубної системи.
  - Вади зубного ряду або прикусу (передній, бічний, двобічний).

### 3. Форми дислалії

- **Мономорфна дислалія** – порушена одна група звуків (наприклад, свистячі: с, з, ц).
- **Поліморфна дислалія** – порушено дві або більше груп звуків.
- За кількістю порушених звуків:
  - **Проста дислалія** (від 1 до 4 звуків).
  - **Складна дислалія** (від 4 і більше звуків).
- **Акустико-фонематична дислалія** – порушення, пов'язане з вибірковістю та несформованістю операцій обробки фонем за акустичними параметрами.
- **Артикуляторно-фонематична дислалія** – порушення через несформованість операцій вибору фонем за артикуляційними параметрами.
- **Артикуляторно-фонетична дислалія** – спотворення звуків через неправильне формування артикуляційних позицій.

#### 4. Класифікація за видами недоліків вимови

- **Сигматизм** – порушення вимови свистячих (с, з, ц) і шиплячих (ш, ж, ч, щ) звуків.
- **Ротацизм** – порушення вимови звуків р і р'.
- **Ламбдацизм** – порушення вимови звуків л і л'.
- **Вади піднебінних звуків:**
  - **Капацизм** – порушення вимови звуків к і к'.
  - **Гамацизм** – порушення вимови звуків г і г'.
  - **Хитизм** – порушення вимови звуків х і х'.
- **Вади одзвінчення** – заміна дзвінких приголосних на глухі.
- **Вади пом'якшення** – заміна м'яких приголосних на тверді.

#### 5. Рівні порушеної вимови

- **Рівні порушеної вимови** відображають різні аспекти та прояви порушень звуковимови у дітей.
- У ряді випадків діти правильно вимовляють звуки ізольовано або у складі, але не можуть правильно їх використовувати у самостійному мовленні.
- Ступінь сформованості вмінь може відрізнитися залежно від складності виду мовленнєвої діяльності.

#### 6. Прояви порушень звуковимови

- **Типи порушень звуковимови:**
  1. **Відсутність звука:** звук зовсім не вимовляється, наприклад, «ампа» замість «лампа».

2. **Спотворення звука:** звук замінюється на інший, не властивий українській фонетичній системі, наприклад, замість нормативного "р" вимовляється "горловий р".
3. **Заміна звука:** звук замінюється простішим за артикуляцією, наприклад:
  - **Заміна за способом утворення, проте різних за місцем артикуляції:** проривний звук "к" замінюється передньоязиковим "т" («диван» - «д-т»).
  - **Заміна за місцем артикуляції, проте різних за способом утворення:** фрикативний звук "с" замінюється проривним "т" («сумка» - «тумка»).
  - **Заміна різними органами артикуляції:** язиковий звук "ф" замінюється губно-зубним «сосна» - «фоф-на».
  - **Заміна дзвінких звуків на глухі:** звук "б" замінюється "п" («бабуся» - «папуся»).
  - **Заміна м'яких звуків на тверді та навпаки:** замість "сяни" вимовляється "сани".

## 7. Види порушень вимови

- **Сигматизм** – порушення вимови свистячих і шиплячих звуків (с, з, ц, ш, ж, ч, щ).
- **Ротацизм** – порушення вимови звуків р і р'.
- **Ламбдацизм** – порушення вимови звуків л і л'.
- **Вади вимови піднебінних звуків:**
  - **Капацизм** – порушення звуків к і к'.
  - **Гамацизм** – порушення звуків г і г'.
  - **Хитизм** – порушення звуків х і х'.
  - **Йотацизм** – порушення звука й.
- **Вади одзвінчення** – заміна дзвінких звуків на глухі (б–п, д–т, в–ф тощо).
- **Вади пом'якшення** – заміна м'яких звуків твердими.

## 8. Ортодонтичні порушення як чинник дислалії

Причинами механічної дислалії можуть бути дефекти кісткової та м'язової будови, що ускладнюють правильну артикуляцію звуків.

### 1. Причини механічної дислалії

#### 1.1. Органічні дефекти периферичного мовленнєвого апарату

- **Укорочена під'язична вуздечка:**
  - Обмеження рухів язика, неможливість високо підняти язик.
  - Це впливає на вимову звуків, які потребують високого підняття язика.

- **Особливості розмірів язика:**
  - Дуже великий та широкий або дуже маленький та вузький язик ускладнює правильну артикуляцію.

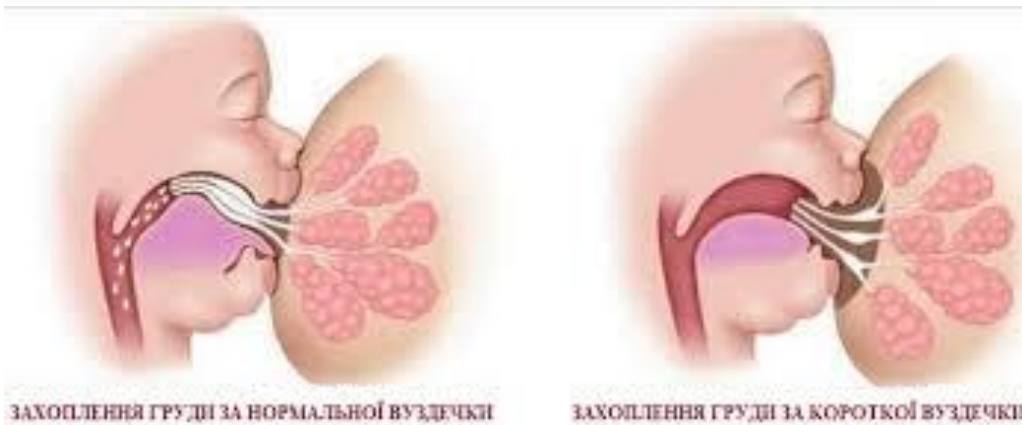
### Під'язикова вуздечка 3 степені аномалії



Легка

Середня

Важка



ЗАХОПЛЕННЯ ГРУДІ ЗА НОРМАЛЬНОЇ ВУЗДЕЧКИ

ЗАХОПЛЕННЯ ГРУДІ ЗА КОРОТКОЇ ВУЗДЕЧКИ



### 1.2. Дефекти будови щелеп

- **Аномалії прикусу:**
  - **Прогнатія** – верхня щелепа сильно виступає вперед, що ускладнює змикання зубів.



- **Прогенія** – нижня щелепа виступає вперед, нижні передні зуби розташовані попереду верхніх.



- **Відкритий прикус** – проміжок між зубами верхньої та нижньої щелеп, який може бути переднім або боковим (лівостороннім, правостороннім, двостороннім).

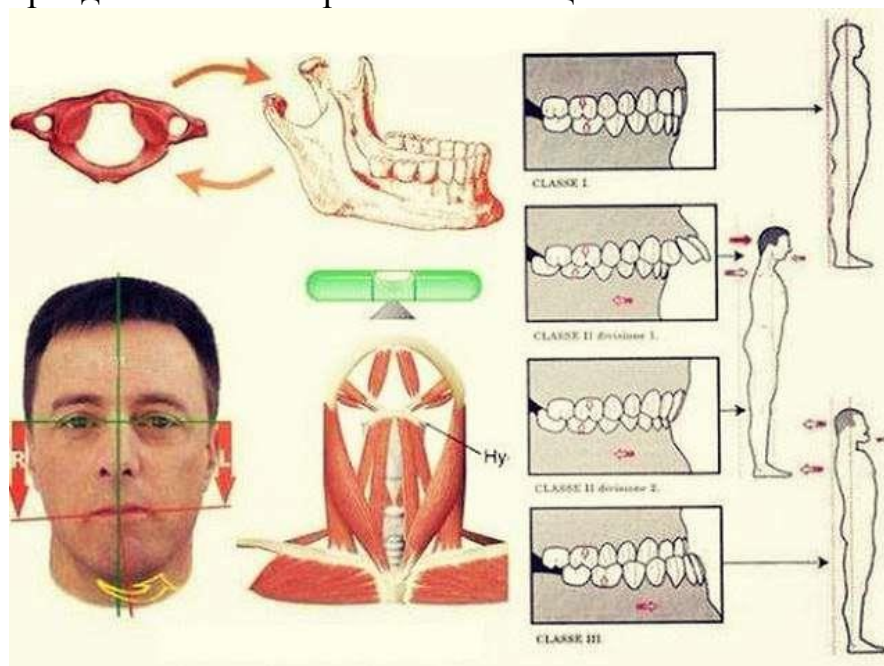


- **Неправильна будова зубного ряду:**

- Великі розщілини між зубами призводять до просування язика між зубами при вимові, що спотворює звуки.

- **Корекція аномалій:**

- Виправлення прикусу та зубів здійснюється стоматологами та ортодонтами з використанням спеціальних пластинок.



### 1.3. Дефекти будови піднебіння

- **Вузьке або високе ("готичне") піднебіння:**
  - Ускладнює правильну артикуляцію багатьох звуків.
- **Низьке, плоске піднебіння:**
- Також створює труднощі для звуковимови.

- **Розщелина піднебіння.**



#### **1.4. Дефекти будови губ**

- **Товсті губи або малорухлива верхня губа:**
  - Ускладнюють вимову губних та губно-зубних звуків, що вимагають чіткої артикуляції губ.

#### **1.5. Дефекти будови язика**

- Завеликий язик (**макроглосія**)
- Замаленький язик (**мікроглосія**)